

דרכים לשיפור ההוראה והגברת המוטיבציה הפנימית ללימוד הגמרא בבתי ספר יסודיים ועל יסודיים בחינוך הממלכתי דתי : שילוב תקשוב בהוראת גמרא / אליעזר קניגסברג

תקציר

מחקר זה עוסק בהשפעתם של דרכים חדשניות להוראת גמרא על המוטיבציה של התלמידים ללמוד. בשנים האחרונות התפרסמו מחקרים רבים העוסקים בתרומת השימוש באמצעים טכנולוגיים ובשיטות חדשניות להוראה ולמידה (פורקוש ברוך, מיודוסר ונחמיאס, 2012; ABBITT, 2012; Bakia, Shear, Toyama & Lasseter, 2011). המחקרים מתארים את הצורך הגובר בשימוש בשיטות חדשניות ואת תרומתם להגברת מוטיבציה ללמידה וללמידה משמעותית.

לימוד הגמרא, נחשב מאז כתיבתו לפני כאלף וחמש מאות שנה, ללימוד המרכזי במסורת היהודית (ברנדס, תשס"א). יחד עם זאת, לימוד הגמרא מלווה בקשיים רבים, במיוחד עבור הלומדים הצעירים (שלזינגר, מלמד וריבלין, 2011). הגמרא נלמדת כיום על ידי תלמידים ובוגרים בכל זרמי האוכלוסיה הדתית, במסגרות רבות. המחקר הנוכחי בוחן באלו טכנולוגיות משתמשים המורים לגמרא המלמדים תלמידים בגיל יסודי ועל יסודי במסגרת החמ"ד (חינוך ממלכתי דתי) בכדי לשפר את ההוראה, להגדיל את מספר הלומדים ולהגביר את המוטיבציה הפנימית שלהם ללמידה.

בכדי לחקור מהם הקשיים המצויים בשדה בהוראת הגמרא וכיצד ניתן להתגבר עליהם באמצעות הכלים הטכנולוגיים, נבחרו כעשרים מורים לגמרא המלמדים תלמידים בחמ"ד (חינוך ממלכתי דתי) בכל הגילאים בהם לומדים גמרא, החל מתלמידים בכיתה ה' המתחילים ללמוד גמרא, וכלה בתלמידי כיתה י"ב, הנבחרים במבחן הבגרות בגמרא. כיון שהמחקר הוא מחקר ראשוני הבא לתאר את השדה, הוחלט לעשות שימוש בשיטת מחקר איכותנית המאפשרת לנו להבין לעומק את התופעה ואת גורמי הקונטקסט המשפיעים עליה. האסטרטגיה המחקרית היתה תאוריה המעוגנת בשדה (Glaser & Strauss, 1967) במטרה לחלץ את הקטגוריות המרכזיות הקשורות לתחום. השיטה לאיסוף הנתונים הייתה ראיונות עומק עם תשעה עשר מורים שמלמדים בשדה בנוסף לששה ראיונות גישוש עם מורים ואנשי חינוך.

כדי להבין באלו כלים טכנולוגיים השתמשו המורים היה צורך תחילה להתייחס למטרות ההוראה של המורים והקשיים איתם הם מתמודדים.

מהמחקר עולה שמטרות ההוראה של המורים לגמרא כוללות בנוסף להבנת הגמרא ופיתוח יכולת ללימוד עצמאי של הגמרא, גם "מטרות על" כמו המשך העברת המסורת היהודית והקניית דרכי החשיבה היהודית וכן יצירת חוויה חיובית בלימוד וחיבור רגשי לגמרא באופן שיביא להזדהות עם עולם הערכים היהודי ויגרום לתלמידים להמשיך ללמוד גמרא גם לאחר סיום לימודיהם בבית הספר.

עוד עולה מהמחקר שמלבד הקשיים המלווים את לימוד הגמרא לאורך כל הדורות, מתמודדים המורים היום גם עם ריבוי תלמידים בעלי חוסר עניין בלימוד הגמרא וכן עם קושי של התלמידים ללמוד גמרא מתוך הדפוס המסורתי. מניתוח הממצאים נראה שחוסר העניין של התלמידים בלימוד הגמרא נובע מחוסר ההצלחה של תלמידים אלו להתמודד בהצלחה עם הקשיים שבלמוד הגמרא וכן מתחושת חוסר הרלוונטיות של הגמרא, בהיבט התוכני והצורני. בנוסף, לימוד הגמרא כיום אינו נחשב מרכזי כבעבר והוא אינו מספק לתלמידי החמ"ד [חינוך ממלכתי דתי] את הצורך בתחושת שייכות, שתרים בעבר למוטיבציה של הלומדים, וצריך לחפש דרכים נוספות לעורר מוטיבציה בקרב התלמידים.

ממצאי המחקר מלמדים שהמורים אכן משתמשים באמצעים טכנולוגיים במהלך לימוד הגמרא. עוד התברר שרוב האמצעים הטכנולוגיים בהם המורים לגמרא עושים שימוש אינם אמצעים טכנולוגיים מתקדמים אלא אמצעים פשוטים יחסית (כשימוש במצגות ומקרן).

המורים במחקר תיארו את התרומה של השימוש בכלים הטכנולוגיים להגברת המעורבות של התלמידים בלימוד ולצמצום הקשיים איתם התלמידים צריכים להתמודד בו זמנית בלימוד הגמרא. בנוסף, השימוש בכלים אלו מסייע לתלמידים להתמודד בהצלחה עם הקשיים, ולפתח תחושת מסוגלות עצמית (Self-efficacy) ללימוד הגמרא. לדבריהם, לימוד הגמרא תוך שימוש בטכנולוגיות חדשניות, יוצר אצל התלמידים גם תחושה של לימוד חדשני ומוכר, שגם הוא מסייע להגביר את המוטיבציה של התלמידים ללמוד.

יחד עם זאת, המחקר מצביע על כך שאף שהשימוש באמצעים טכנולוגיים להוראת הגמרא מתעצם בשנים האחרונות, עדיין ישנם מורים החוששים משימוש בטכנולוגיות שישפיעו על שינוי

מקום המורה בכיתה וסבורים שיש צורך במורה ללמידת מקצועות הקודש באופן מעמיק הן מבחינת ההבנה והן מבחינת החיבור הרגשי לדברים.

גם בין המורים העושים שימוש באמצעים טכנולוגיים להוראת הגמרא, ניתן לראות התלבטויות כיצד ובאיזה מינון לעשות שימוש באמצעים אלו, באופן בו תרומת השימוש בכלים הטכנולוגיים לא תפגע ביכולת של התלמידים ללמוד גמרא באופן המסורתי. מסיבה זו מרבית המורים עושים שימוש בעיקר בטכנולוגיות פשוטות כמקרה ומצגת ורק מעט שימוש באמצעים טכנולוגיים מתקדמים יותר. יחד עם זאת המורים מתארים כיצד אמצעים אלו אכן תורמים להתגברות על הקשיים בלימוד הגמרא ולהשגת מטרות ההוראה.

מספר מיון בספריה:
E371.33 קני.דר תשע"ו
מספר מערכת:
002440200